

14.

ACC. N:R M. 16476:1-34.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Renie Örnkvist*
 Härad: _____ Berättare: *Martha Kvist, Plommasg. 10*
 Socken: *Lunds stad* Berättarens yrke: *trätterska* *Lund*
 Uppteckningsår: *1965* Född år *1903 i Lund (Marisg. 5.)*

Ita do traditioner I s. 1-34.

LuF 126

Skriv endast på denna sida.

14.

H. Rets

f. 03

FOLKLIVSARKIVET

FINNGATAN 8

Örnslätt

34 m s

LUND

M. 16476.

Ifylles av uppgiftslämnaren

Berättarens namn: Martha Kretz
" födelseår: 1903
" födelseort: Marigata 5
" yrke: _____

Makes/~~maka~~s namn: Bernhard
" födelseår: 04
" uppväxtort: Väpinge
" yrke: metallarbetare

Faders namn: Det inte, han följde till A. Kretz. Fru Kretz
" födelseår: han gift sig nu honom
" uppväxtort: _____
" yrke i staden: _____
" yrke före ev. in-
flyttning till staden: _____

Moders namn: Jda Hegquist
" födelseår: 1878
" uppväxtort: Marigata 5
" yrke i staden: beträddare
högskolebibliotek, gift med Hegquist
ca 1913
" yrke före ev. in-
flyttning till staden: _____

Farföräldrars yrke: _____
Morföräldrars yrke: Morfar "lappasboende" Morfar arbetade på
tegelbruk
Antal syskon: 1, och 2 halvsyskon

14.)
ACC. N:R M. 16476:1

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

"De hade såna här verkenskjolar kallar de dem, det är grovt tyg, och rynkor och långa. Mormors var nästan så vi kunde gömma oss under kjolen när vi lekte. Blusarna hade puffärm, så hade de hattarmed hattnål, mor hade en med en kula i änden, så stack de den rakt igenom (30 cm lång). Håret hade de inte klippt än på den tiden, så de hade stora valkar. Snörkängor, dem snörade jag alltid för mor, det var också en lång nål med en krok i änden som skulle in i hålet och ta ut knappen. I vardagslag hade de schal med fransar och schallett, det hade alla då. De var precis som man tänker sig de här plädarna i olika färger, som de riktigt tog om sig.

Männen hade blåbyxor och rockar och mössor med skärm - både inne och ute för de fick ha dem på inne för det rök så. Hemma bytte de till kulört skjorta och byxor, lite slips ibland. De hade mycket cheviotkostymer då på söndagen och så styva hattar. Barnen hade rena nystrykna förklän som man knäppte på ryggen med chemisett, mendet var bara om söndagarna, det var fina förklän, sen hade vi ju i skolan men de var ~~bra~~^{ju} enklare, men alltid knäppe på ryggen. Också en vanlig bomullsklänning. På fötterna hade vi alltid tofflor. Vi fick ett par nya skor när det var examen, men de fick vi ju inte ha på oss för de skulle vara ett par år. Men vi kunde inte ha dem mer än två examens. De sattes undan av mor. För man hade ju ont om det så man fick ju spara. Också tofflor. De var sådana som man har nu, man hade kapptofflor med men det var de som hade det bättre, det var en kappa upp där bak. Men vi fick vanliga, svarta, och dem fick vi hämta ute på Mårtenslund. Det var de som var ensamma mödrar och så som fick det. Så gick vi till Lysell & Holmkvist på Södergatan och fick en lapp, också

ACC. N:R M. 16476:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

fick vi gå ut där på fattighuset, så skulle vi gå mer i en källare och prova tofflor, så fick vi med oss 2 par, det var gratis. Men det var ett annat - stämpeln satt på. Så stämpla man oss fattigmansglyttar. Det var mest fattiga härifrån, men också i den gatan, Stadsgården, någonstans vid Tomegatan, Annegatan, där var Frälsningsarmen, där var många fattiga där också - som man kan tänka sig barnrikehus. Där var också de som hämta tofflor. Men där var den lilla stämpeln som satt mitt på ovanlädret, för man skulle lämna tillbakalädret, de skulle ombottnas. Annars kunde de bli klädda om jularna i skolorna - det hette "Jul" tomtarna"- de klädde en från topp till tå ända inifrån med sånt där tyglinne med spetsar på. Det fick man gå och prova, och skor och alltihop. Utom kappa och mössa eller hatt det var nödvändiga ytterkläder liksom. Men då fick vi kängor ibland och skor ibland. Också klädde Frälsningsarmén barn, det var ju desamma. Det var varje jul men man fick inte var jul på samma ställe för det var så många att man fick lov att dela upp sig. Till slumsystrarna kunde de gå och få kläder hela året, äldre med. Jag gick med några gånger och kunde få strumpor och skor, Vi blev ju klädda på vårt vis. Kappor fick de, också en schal till vardags, en grov kjol, och vi fick ett par sommarklänningar. Jag vet att mor sydde ibland av tyger, men det var mer min moster. Hon bodde tvärs över gatan, hon var änka och arbetade också på Bindgarnet, Hon sydde kläder till oss, alltid en examensklänning till mig, och den fick jag ~~inte~~ ha sen att vara fin med hela sommaren. Det var bara vanligt enkelt bomullstyg, det ~~en~~ billigaste de kunde få, men det var ändå nytt. Om sommaren sprang alla barfota, fick man en glasbit i var det bara att gräva ur den och binda en lase om.

ACC. N:R M. 16476:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När jag gick och läste fick jag 25 kr., då fick jag gå ut till fattighuset och få en lapp sen fick man gå i affärer och handla, men fick inte pengar utan tyg till en klänning eller vad det kunde bli, det fick man gå runt och få - Och det var många som gick så, som var sådär många barn. Men det fanns fattiga på ~~fattig-~~^{Juta}husen också. Det kunde vara fattigdom lite överallt här i L^und, men det mesta var ju här nere. Det märktes på kläder och så när man kom upp i stan. Det var mindre folk då, och klädseln gjorde mycket. Vi hade jämt tofflor, längre upp i stan kunde de gå i skor - så man såg det bara på kläderna många gånger. Mormor sydde lappaskor. Hon la ett stort papper på golvet så fick de sätta sitt ben på det. Så låg hon på knä och ritade av det och sen sydde hon efter det. Så hade hon becktråd precis som skomakaren, så hade hon träläster, så klädde hon dem med tyg. Det var ett slags prickigt, grönt och rött och brunt tyg, av någon slags plysch, rutigt och prickigt och med kantband och en plös. Så hette de ~~ix~~ lappaskor för de var gjorda av lappar, inte av skinn. Folk kom och provade som man tänker till en skomakare, så hade hon ett litet rum som hon hade som verkstad för sig själv, och så stod hon på ^rtoget och sålde dem (Hon fick beställningar o också) Vi skulle alltid vara med och bära lådan. Hon tog väl en 75 öre, eller 1:25 för dem. Hon fick fattighjälp. Hon hade ramlat så hon var halt, så hon fick ha sådant arbete där hon inte behövde gå. Hon dog i astma när hon var 63 år. Hon fick 5 kr i månaden från fattighuset. Så kom det en lapp som vi glyttar sprang och hämtade femman - det skulle vara till hyran. Mor sa alltid 'fattighuset' hon kunde inte få in att det sen ~~hix~~ hette sjukhem. Där var alla som blev sjuka, men alla som var vilse var också i samma sal. Jag hade en skolkamrat, Johanna,

ACC. N:R M. 16476:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hon fick så många barn, hon kom ut där, och hade barnen med sig, så fick de gå och hjälpa till därute. Men de var i en enda klump därute, de blev inte sorterade, Jag var med mor därmere och hälsade på en som hette Ebba, en släkting till mor, då gick jag i skolan. Hon var konstig, det var många förr, tyckte jag. Det var på en liten paviljong med bara en liten glugg till fönster. Men de hade sina ljusa ögonblick, då fick de lära sig sy och väva. Men det var ju inte bra att de gick omkring bland de sjuka.

Också kunde man gå och hämta mat om julen på Frälsningsarmén. Då följde vi alltid med. Då fick de en korg med ett bröd och en påse risgryn, ~~men~~^{alltså} julklappar, sedan hade församlingshemmet grötfest för äldre. Först när de kom in fick de kaffe och smörgåsar, så delade de ut julklappar - ett litet förklä, eller ett par näsdukar, eller en handduk eller så - så fick de äta risgrynsgröt och om de inte kunde äta smörgåsarna fick de hem dem i en påse, så vi satt alltid hemma och väntade på smörgåsarna. Men det var bara de som var mindre bemedlade som fick hjälp, dem gick de omkring och sa till. Det bodde en fin dam uppe på Clemenstorget, hon hade klart pengar, så ville hon ha barn från var klass i skolorna, och då blev jag uttagen, så bjöd hon hem oss till sig. Då blev vi klädda. Vi fick prova hos en sömmerska i Korsgatan, och vi fick så fina klänningar med nån sorts bårder på. Hon bjöd hem oss på mat och allting. Så skulle vi gå till en skoaffär i Mårtensgatan (där det danska wienerbageriet ligger nu) och prova skor. Det var min bror och jag för då var min mor ensam. När vi då provade var där en annan fin dam inne, ljus, med skinnmössa, de var ju klädda så då, det var 14 dagar före jul. Sedan en dag knackade det på vår dörr - då

ACC. N:R M. 16476:5

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

bodde vi i 7:an, där flyttade mor upp när mormor hade dött. Mor låg och skurade golvet, där var ju trägolv, det gjorde hon var fredagskväll, det var nog lilla julafton för mor hade precis gjort i ordning. (Hon satt alltid och klädde någon ljusstake, hon klippte pappet som fransar, så gjorde hon själv ljusstake av trädrullar. Hon tog av den översta biten på trädrullen, så hade hon tre stycken med små ljus i. Det hade vi alltid men vi hade ingen gran). Så knackade det på dörren, det var hon ifrån skoaffären som kom in och hade med sig en stor korg med allt möjligt i, och hon hade en liten julgran också. Vi kallade henne för Julängeln, hon kom fyra jular på rad. De gick mycket omkring och gav åt de fattiga så, de som hade det bättre. Där var flera familjer som fick, de kunde gå omkring och dela ut när det var något. Hon hade frågat i skoaffären efter adressen och fick vår. Mor grät ju, hon var så rörd. Där var risgryn och rökt korv, där var så mycket så, och en påse karameller och en påse choklad och apelsiner och det var vi ju inte vanda att få, vi fick ju aldrig något sådant utom om det kunde vara någon gång om fredagarna när mor handlat. Hon vill inte säga vad hon hette. Men annars var det ingenting om julen, Mor satte bara lite fure i en vas också var det ljusstakar och städat, så det blev liksom lite påmint om julen ändå.

Det var ett litet rum, när vi hade bäddat hade vi tjugo cm att gå på, mor fick gå på sidan. Ett bord och ett par stolar och en säng vid ena sidan och ett par stolar. Så det var ju bara ett sängställe. Det var en sådan här säng med hög gavel och krona på, så drog man ut den, på längden, den var avlägg liksom. Så bäddade vi upp på soffan och hade bordet framför den när vi åt. Ute på kontoret

ACC. N:R M. 16476:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hade vi slagit upp hyllor, det var när vi kom dit, för tallrikar och koppar. Där hade vi kolsäcken i ett hörn och våra kläder, det lilla vi hade. Det var bara de som bodde nere på, 2-rumslägenheterna, som hade källare. Till kontoret var bara en smal dörr, också gick hustaket snett, så det var smått. Också vask ute på svalen. När hon gifte om sig med min styvfar fick vi ensstörre lägenhet, i 7:an. Där var vedbod. På 5:ans gård var det bara jord, ingen plantering, så stod där en liten öppen ärr, där stod ett par stora träbaljor, utan lock. Också dass, kallade vi det, det låg i ett. Där ritade vi rum, när vi lekte, också var där plank som vi hoppade över. Vi tog väck en bräda och hoppade över satte in benet där, också kallade vi på varandra. Det var roligt på den tiden, fast man var fattig, för man var inte van vid något annat. Där sprang råttor. De grävde djupa hål där de visste att råttorna hade sina bo, gravar, manfolket som bodde därnere hade en hund, så slog de vatten i hålen så råttorna kom upp, så högg hunden dem. Så styckade de rumporna av, ~~dem fick~~ med en gammal kniv, så samlade de ~~xxxxxxx för xxxxxxxx~~ en hel hög, dem kunde de få mycket pengar för. De gick upp och sålde dem på Hälsovårdsnämnden, det var för utrotningen, då hade de inte som nu, gift och allt sånt. Och där var så mycket möss. Varenda gång mor skulle ha pannejärnet så var där märken att mössen hade ätit. Då diskade man ju inte pannejärnet utan flottet var kvar. Mor hade nie kattar, men de var ut var kväll, de livnärde sig själva. ^{De} ~~Det~~ var mycket ^{för} kattar förr, som för hundar nu. Skäcker det var där så det valade efter dem i möbler, jag vet mor hällde fotogen och satte fyr, men det var inne i väggarna. I desse vite pottugnarna man hade samlade de sig för där var varmt. Också samlade man ju högar i håret

också, det gjorde man, ~~när~~ i skolan var där många som tog sabadillättika och band en klut om så gick det väck. Det fick vi alltid på kolonierna, för man hade långttjockt hår, då var det inte som nu med bad och så. Men skäktor det var räligt, när vi tog ner tavlorna, o det örta - så fort det var ett spikhål så var där djur i. En gång när min mormor sålde lappaskor på torget hade hon fått en med i ett paket. En fin dam hade köpt ett par lappaskor, och där var en skäktor och hon sa: "Vad är det för något?" och hon fick den i en liten tändsticksask med sig hem att visa sin man - hon hade aldrig sett en. Hon tyckte det liknade en nyckelpiga.

På väggarna hade vi tavlor. Vi hade mycket hyllor på väggarna, hörnhyllor, och långa hyllor. Vi hade en över soffan med en tavla vid var si da, i kanten var där spets. Och där stod då lite småsaker, ett par kor, och lite sånt smått till prydnad, det var som de sålde i en basar, billigt, och små vaser med pappersblommor. Det var en bräda också gick där ner två små fötter, uthuggna, och två rundningar man hängde den på. Också var det ju kungafamiljen och sådana här gipsbilder hade mor mycket, en med ett huvud i profil, om det skulle vara en kung eller nåt - men så med åren blir det ju gult och kantstött också kastas det.

Vid en ena väggen hade vi en pinnsoffa som man kunde sova i om man drog ut den.

De var bruna när man köpte dem, den kunde man måla dem gjälv, vi målade våt blå. Så tog man av locket och bäddade den med stora dynor, så lakan, men aldrig kuddar. Och ovanlakan hade vi aldrig, men täcke. Ibland någon fixt om det var kallt. På bordet hade vi tidning. Mor la alltid Skånskan på bordet, så för var dag rev hon av ett blad, så var det rent. Och ute på vaskabordet, det var ju

8.
ACC. N:R M. 16476:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

inte plåt då, la mor ett rent papper som fick ligga ett par dar, vek in kanterna och satte häftstift. Men det var tidningspapper. Besök fick nöja sig med det också. Men det var de som hade vaxduk, mina skolkamrater hade vaxduk. Men mor hade en liten duk också, hon kunde lägga på en kulört eller vit när nån kom, men det var sällan, någon morbror, men de hade det ju likadant själva nästan. Knivar och skedar var av aluminium, 25 öre styck kostade skedarna. Inne i själva skafferiet la hon också tidningspapper, också klippte hon själv taggar. Och bytte till julen. Men min moste r hon hade en vit vaxduk.

Vi köpte tidningen om lördagarna bara, Skånska Dagbladet, så var det hemmet i med mycket läsning. Men sedan hon blev omgift prenumererade de på Arbetet. Moster köpte alltid Skånskan, var dag. Så fick vi dra ett blad och lägga under veden. Mor köpte mycket romaner, såna här häften, gamla. Där var ett som hette "Spöket på slotte t Falkenstein". Det kostade 10 öre i veckan, då kom där en och lämnade var vecka. Sedan blev det en hel serie till sist. Det var ju grevar och mord och spöken. Ville man sen binda in den så kostade det som en bok men hon band ett band om. Vi hade vår a läxor, så fick man låna böcker i skolan på biblioteket. Också låande man av varandra hemma. Så var det jultidningar och julböcker de sålde, där var Sagoprinsen och alla möjliga. Dem låande man också av varandra. Och alla de där sångerna man sjöng. Jag har ett stort tjockt häfte med Alpens ros och Lejonbruden - dem lärde vi osse och alla de här gamla sjömansbitarna. Mor hade skrivit upp dem. De var så mycket för sånger och spela förr. När de kom på marknaden skulle de alltid ha gamla visböcker och sånger och mor hon sjöng alltid, och mormor sjöng - Kors på Idas grav, och Älvsborgs-

ACC. N:R M. 16476:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

visan. Dem sjöng hon om kvällarna när hon gick hemma, och på lördagar och söndagar sjöng hon med oss- Det var om husarar och torpare. En del av dem var till och med skrivet med gammal skrift, som hon skrivit av - det har väl varit i någon gammal tidning eller så - När hon gick i skolan hade de den skriften. Hon är född 1878 så hon började skolan på 1880-talet och då hade de den skriften. I vårt hus bodde värden i Malmö, där var en vicevärd, Karl Jönsson, som var skomakare. Vicevärd var en som fartillförlitlig och som tog upp hyran ~~xxx~~ var månad och skulle sopa och hålla rent. Inne kunde det ju se ut, för där var han snål med tapetsering och sånt, men annars reparerade han. För en gång målade mor själv köket - det var målarfärg hon fick av en bekant som var målare, det var rödbrunt. Där kunde vara en 7-8 lager ovanpå varandra.

När vi kom hem på eftermiddagen skulle vi skynda oss att elda så det var varmt när mor kom hem. Spisen stod på tre ben också hade den ringar, den var sådär en halv meter hög och eldades med stenkol, det fick vi köpa billigt på bindgar-net. På vintern drog vi den på släde, där bak var en rygg, vi förde och mor gick före, vi köpte en halv hektoliter åt gången. Också fick man lov att plocka spillkol på järnvägen. Först la man ett papper, sen lassade man buntabränne, och när det så tog var det till att lägga på stenkol. Det var ju mest stenkol men man kunde elda med koks också, men det kom senare. Också hade vi torvbriketter, för det var ont om stenkol. De låg länge och brände. Också hade man ju flaskor med fotogen. Man köpte ju fotogen till sina lampor och till spisen. Många ~~hade~~ gånger tog vi fel för mor hade alltid vatten på en flaska och fotogen på en ute på svalen, och när vi skulle elda skog vi ~~fotogen~~ vatten i spisen i stället för några droppar fotogen. Det gjordeman alltid. Många hade ju foto-

ACC. N:R M. 16476:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

genkannor men vi hade en litersflaska, vi köpte en liter fotogen. Det var en som gick omkring och sålde. Han hade en dragkärra, så hade han fotogenkannor på och de hängde på sidorna, det liknade en rullebör, men större, med två stora hjul. Så gick man ut med sina kannor, så hade han ett litersmått och en tratt. Han kom om lördagarna och var man då inte hemma, var det bara att sätta en lapp om hur mycket man ville ha, så fick man betala det nästa lördag.

Så var det drickavagnen, de sålde både till folk och hökerier, men de fick hela kaggar, en 25 liter, det var en tunna med en liten kran. De var olika stora, 5 och 10 och 25 liter. De låg uppe på vagnen och en del hängde på kanten i kedjor och dinglade, och när de var tomma dinglade de ju ännu mer och då var vi och hoppade upp och red på dem och hållt oss i kedjan - ibland fick vi piskan om öronen men ibland brydde han sig inte om det. Han gick omkring och sålde så de kunde köpa i hus också. Han hade ett mått. De köpte en liter. Det var häst och vagn och fullt av kaggar opepå, men han körde ju överallt i hela LUND och sålde. Det var olika- Novillabryggeriet hette ett. Där var från varsitt bryggeri. Så hade han liksom stöttor på sidorna så de inte skulle trilla av.

De körde omkring och sålde bröd med, Brödringen, Solidar nu, men mor var inte medlem. Men hon köpte bröd vi i vagnen, jag tror att det var tre gånger i veckan de kom, vid 9-10 på mornarna. Så öppnade de dörrarna där bak, - det var också häst och vagn - och där var fullt av bröd inne. Så tog han bröd och lavade på armen och den var minsann inte alltid ren, men det fick han tillsagt också.

Han hade en ringklocka som de hade i skolan.

Kött har jag också varit med om de sålt så. Han gick väl för någon skaktare,

ACC. N:R M.16476:11.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

så hade han väl procent på vad han sålde. Han hade ett långt, liksom tråg, på axeln, med fyra stycken tjocka pinnar som var fint formade som på en stol, med ett handtag i var ända. Så hade han små bitar och stora bitar och korv i bitar, och gick omkring och sålde. Det var ett papper över eller nån slags vaxduk. Man kom så titt in på gården och sa: "ka ni köpa fläsk eller kött idag?" Mor kunde köpa stora fläskbitar för en krona.

De körde omkring med rullebörar i gårdarna och sålde sill. De kom med tåget från Limhamn också var lådan med sill med. Så körde de omkring med den på alla gårdar. "Fin sill idag, 25 öre tjoget!" ropade de. Val sålde de ~~sax~~ också i det var väl 5 tjog. Då var det inte så att de vägde allting, utan de räknade, ägg i tjog, och allting. Schalett och förklä och tofflor. Då kunde man gå och fiska med håv i Höje å.

Och där gick gårdsmusikanter, svenskar men många italienare. Det var sådär när skulle börja ha höstfester, då gick de omkring. Fiol och harmonika spelade de, så kastade man ner pengarna i papper till dem, eller man gick ut och la sin peng i hans hatt bredvid honom, sedan var vi efter honom på alla gårdarna. Det var både äldre och yngre, ibland stod där "blind" eller "döv" på en skylt. Också fotografer som gick omkring och fotograferade. De samlade ihop barnen och fotograferade dem, sedan frågade de om de ville köpa korten. De gick in med och ~~fot~~ fotograferade. Så var här mycket zigenare förr. De bodde här i tält, många år på rad kunde de bo och där gick vi alltid ner till dem och lekte med ungarna. De var ännu smutsigare än vi, bara trasor. De bodde inte i husvagn utan i riktiga tält, men de hade sina vagnar utanom med allting, tyg och kläder i. De

12.
ACC. N:R M. 16476:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

gick omkring och tiggde också så gott de kunde i stadsde lar där det var så de fick kläder och sånt. Vi fick lov att leka med dem, men så kivade vi, så gick vi hem. De eldade en brasa mitt på golvet. Men de ungarna sprang barplatta i snön. De var mycket vid vägen ut mot Trolleberg. De sa att de stal så mycket. D^{et} gjorde de. De stal frukt oh höns utåt landsbygden. Och de bytte hästar på Clemenstorgets marknader. Där stod alltid folk nere hos dem om kvällarna och hödde på. Man fick lämna 50 öre eller en krona så blev man spådd. Det var när vi gick i skolan. Vi blev ju aldrig spådda, det var äldre folk. Också dansade deras glyttar så fick de pengar, de gick omkring med handen uträckt efteråt. Men jag tror nog de mest gick omkring och tiggde och spelade, på marknad, allt sånt där tivoli hade ja alltid zigenare.

Min styvfarm~~ors~~s mor, hon bodde uppe i Magle Kyrkoga ta, hon gick omkring och tiggde i affärerna. Det gjode de mycket då. Hon hade en schal och en rund korg under schalen, så ställde hon sig bak vid dörren i affären. Hon gick mycket till han Bengtsson där nu Scan ligger i Skomakargatan. Nu var hon ju också ensam med sina barn. Så tog han korvbitar, en bit kött, ett stycke fläsk, och gav henne vid dörren, eller biträderna. Han var så snäll, den gamle. De gick överallt. Så fick de en klädd smör, en bit socker eller karameller. De gick nog ut till fattighuset men där fick de inte så mycket. De var bland de fattigaste. Men det var kanske bara sådär var 14:e dag när pengarna tröt. Där var en kamrat till mig som fått halva armen av i Bindgarnet, hon gick också. Så fick vi ju gammalt bröd, då gick vi bittida om morgonen, 18-8 till Malmströms på Södergatan, så köpte vi kaksmulor och bröd från dagen innan. Då fick vi bröd för flera dagar för 25 öre.

ACC. N:R M.16476:13.

13
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Där låg ett hökeri i Mariagatan, ett i Hospitalsgatan och ett i Trädgårdsgatan. Där var en mjölkaffär på hörnet Korsgatan-Trädgårdsgatan. De hade stora kannor mjölk, där stack de ner sitt litersmått, så fick man mjölk i sin spann. Och grädde i gräddsipan. Så var där skummjölk, den kostade 2 öre/liter och vanlig mjölk, den kostade 9 öre/liter. Ett mått grädde kostade 11 Öre/litern. Så hade hon fransbröd att sälja och småbröd och karameller. Och där var en pulpet att stå och skriva vid. Det hade alla affärer, -många köpte ju på kredit, då skrevs det upp, och själva skrev de upp det i en bok de hade med sig, den kallades för kontrabok. Så när de betalade fick de alltid karameller. 8-10 hade de öppet på söndagar. Så låg där en mjölkaffär nere i Hospitalsgatan, Perssons hette den. Pramberg sålde bara specerier. De klarade sig bra, de levde på det.

Vi handlade mycket hos Petterssons, mitt emot mjölkaffären, och köpte allting där, korv och allt hade de ju så,, De skivade köven med kniv, man köpte ett hekto. Också köpte vi buntabränne, små pinnar, med en ståltråd om.

Då hade de alltid fregagen till att handla på. De hade öppet till 7, och mor arbetade till $\frac{1}{2}$ 7. Vi gick alltid och mötte vid fabriken, där stod alla och mötte sina morar varenda fredag, för då fick de sin lön, i små bleckaskar, där låg lönen och vad avdrag de kunde ha fått om de var borta eller så. Så skulle vi följa med mor att handla, då hade vi varit hemma och eldat, det var gemytligt på så vis. Så skulle vi sitta uppe på potatislådan, det var en låda de hade med hål nere vid, där de tog potatisen. Det var ju mycket folk i affären, för det var ju bara den stora affären där nere. Sen låg det stora uppe i stan, men det var ju inga härnerigrån som kunde gå dit upp. Inte torget heller, dit kunde mor

ACC. N:R M. 16476:14.

14
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

aldrig gå för hon arbetade ju om lördagarna, till klockan 1, så var det till $\frac{1}{2}$ 2 på torget, så hon hann aldrig gå, utan man fick handla allting i affären, både ägg och allting. Ibland fick vi gå och handla, då skrev mor på en lapp så vi kunde gå medan hon var och arbetade, men hon handlade om fredagarna, för vi handlade på kredit för veckan och då blev där ibland ett par kronor rest också ökades det - ja, för det var ju ont om det, så mor hade aldrig några pengar för det gick till affären, de fick ta hela lönen. Mor hade 12 kronor i veckan.

Om morgnarna fick vi ibland kaffe av mormor, och smörgås, och var det då sirap på så slickade vi först av den och sa sen att vi inte fått något.

De hade klarskinn på kaffet, torkat ålskinn, som de la på kaffet för att det skulle bli klarare. Man köpte ett hekto kaffe i en strut. Barnen drack också kaffe. Smörgås var en skiva bröd, aldrig pålägg, och en bit socker som man flyttade allteftersom man åt och hade till sist. Men sirap fick vi rätt ofta och pudersocker strödde man på. Hästkött hade vi mycket, det var billigt, och hästleverkorv. Fisk var mest sill och torsk. Mormor malde senap själv. Mor lagade alltid så mycket mat på en gång om kvällarna för hon skulle ha till flera dar fram. Soppa, rabbemos och ärter - och satt uppe tills det var fördigt. Då åt hon. När hon kom hem köpte hon alltid en 8-öreslimpa eller en 10-öres, det var sursöt, så skar hon upp det, det blev många skivor, och kokte kaffe strax hon kom hem. Det var inne i rummet, på den lilla spisen. Så drack hon kaffe med smörgås. Det låg en affär mitt emot Bingarnet sedan framme 1920, som hade färdiglagad mat som alla på Bingarnet kunde köpa, de hade potatisar som var

ACC. N:R M.16476:15.

15
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

alldeles varma, och kryddsill, stekt sill, köttbullar.

Det fanns en get på vår gård en sommar så fick de getmjölk.

Lingon kokte mor alltid, och saft, om det var bär man kunde få gratis. Lingon köpte vi i affären och gurkor av Mattsons, också fick hon ibland rabarber. Så fick vi alltid lite blommor av de som hade trädgården, det var nästan alltid trädgård på gårdarna. Där är ändrat nu i 5:an. Där är en lägenhet med valv, vi hade dörr emellan, det var där vi flyttade när mor gift om sig. Vi sa alltid det nya och gamla rummet., men de var ju lika gamla. I det nya rummet skulle vi ha mer så det stod i ordning. De köpte ju nya möbler när de flyttade dit, på auktion, en plyschsoffa, med hög, hög gavel, (då var jag 10-11 år), sen flyttade de till 7:an.

Ända upp till Församlingshemmet var det trädgård på den tiden, där hade vi trädgårdsskötsel när vi gick i skolan, på den biten. Där var trädgårdar hela vägen, ända ner till Stadsparken. Där var sedan koloniområden, där stan slutade. Där var vi och lekte. Så hoppade vi över och knuckte äpplen, fyllde lommorna med både krusbär och äpplen.

Mor hade en flaska med kaffe med sig när hon gick till arbetet. Så var där små fyrkantiga fack med varmt vatten i där ~~man~~ var och en kunde ställa sin flaska. Så smörgås, grovt bröd med kanske en bit ost på någon gång.

I "nya rummet" hade mor sedan alltid en stor rutig duk på bordet och en pelargon på. Och blodsdroppe, fuchsior hade hon. Alla sorter, skära och vita, så satte hon skott. Köket var så litet, med en rostig järnvask. Mor stod alltid inne och diskade. Där låg stora drivor om mornarna på vintern i köket, där var inte tätt. Där var vedspis. Var brännet vått, fick det torka i bakugnen. ^Uckså var där en kolabox.

ACC. N:R M. 16476:16.

16
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Det blev nog mest margarin mor använde, det fanns ett som hette Zenits växt-margarin, smör det var nog mest när det var avlöning.

Första kriget svalt vi. Jag gick och läte då. Jag kommer ihåg en gång jag gick igenom Södergatan förbi pastorsexpeditionen, de hade satt ut en brödskiva till fåglarna, den var hackat på men den tog jag och åt på, jag hade inte fått mat den dan så hungrig var jag. När jag kom hem sa mor att den skulle ~~de~~ inte ha tagit men det var bara fåglar det tyckte jag var ingenting. Min mor slog kokt vatten på enflaska och en sockerbit och ristade det till min lilla halvsyster, det fick hon dricka i stället för mjölk. De hade ju mjölkkort men när det tog slut - hon fick så länge det varade. Hon är född 1914 och har alltid varit klen. En bror som föddes 1916 dog när han var 20 år. Det var värst för dem som var så små och inte fick någon näring. Och som vi stod i kö i Hallen för paltbröd, runda bröd som var bakade på blod och vatten och rågmjöl. Så skar man det i sneda skivor och stekte dem i matolja, det kunde vi få, också rabbor, det stod vi också i kö för. Det kokte man i saltvatten, inga ~~potatis~~potatis, det var svårt att få tag i. Det var svåra tider. Det gick ju upp i pris allting, men inte lönen. Vi gick ~~up~~ på landet och hörde med bönderna, för de hade ju, om vi kunde få köpa potatis. Vi tigg de inte. Men vi fick alltid en liten papperspåse med. Så gick vi runt om i de närmaste gårdarna, då fick man ju gå, och frågade. På nåt ställe fick vi, vi hade kanske en 3-4 stycken med oss hem, då hade vi gått hela dagen. Det var hemskt fattigt då. Men de som hade pengar de fick ingenting heller, för det var dyrt och de kunde inte skaffa. De hade militärförläggning på Valskvarnen i Lilla Södergatan (där Brita & John

ACC. N:R M.16476:17.

17. 14
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

är nu), och på skolan i Råbygatan. Det var 1914. Så hade de långa träbord ute på skolgården som stod på pålar och så fick de bleckskålar de åt sin mat ur. Då fick vi gå in när de hade avätit - så hade vi en spann med oss och tömde det i våra spannar som var kvar, deras sladdar. De hade bröd i stora trälådor, och vak ten gav oss bröd, knäckebröd, men bara bitar, sönderhackade, som de inte kunde lägga fram. Då sprang vi från skolan och dit. Till och med kaffe - när de druckit kaffe och lämnat lite i muggarna, det slog vi en flaska och tog med oss hem. Så fort de reste sig var man där och riktigt slogs om det. Men då fick man ju ingenting annars, det var en sådan brist på allt. Och där låg bröd som de både bitit på och allt, men det gjorde ingenting, det gick lika bra, man var ju hungrig. Då var jag en 10-11 år. Men de gjorde likadant från landsbygden. Och där var kasern uppe där Salanders är nu, där var vi också och fick bröd.

Judarna fick inte själva släcka sitt ljus om fredagarna. Då gick vi omkring och släckte. Också fick de inte elda om lördagsmorgonen det var deras helgdag. Det hette sabbis, det var söndag för dem. Då fick vi elda till dem. De fick int tända stickor och inte släcka ljusen, nån hade lektriskt, det var ju skillnad. Där bodde inga judar egentligen i Mariagatan. Där bodde en, Slottaman, de hade 3 flickor och en pojke. De var vi zlltif inne och lekte hos. De bodde i nr 3. Han var köpman, det var liksom bättre. I Hospitalsgatan bodde rätt många, de var fattigaare, de hade lump att sälja. Fischbein hette en. Där var Magistern han som slaktade alla höns åt dem. De fick inte själv slakta. Han ade skola. Olianski hette han. De lärde judiska där. Också var de liksom när de blev kon-

ACC. N:R M. 16476:18.

18. 14
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

firmerade, det var något visst, - ja, konfirmerade vet jag inte om de blev, men de hade något band över håret. Så varje torsdag hade de sitt slakteri där hos Magistern. Där var sånt skrikande på hönsen. En gång flög en höna utan huvud. Han slaktade allt deras kött. När de fick sitt bröd, det var stora paketer, med osyrat bröd. De fick inte äta något annat. Så skulle de ju ta bort alla sina grytor och pannor de hade annars under året, det skulle nytt fram då under påsktiden, då gick vi och hjälpte till och då fick vi av det här påskabrödet - o vad det var gott - det smakade ingenting, men det var gott tyckte vi, det var stora flagor, liknade knäckebröd men mycket tunnare. De åt mycket oxkött. Jag städade hos en fru Kanter på Tullgatan, hon köpte mycket torsk, så gjorde hon precis om vi gör köttbullar, malde det och la i kryddor och kokte dem i vatten, det var mycket gott. Det hade de rätt ofta. Också höns, men inte fläsk. De hade en särskild affär de köpte av, de äldre de höll ju på sederna, men inte de yngre. Ibland när vi följt dem hem efter badkällaren, kunde vi få en bit vetebröd med lök i. De gjorde en fåra i och la lök i. Det var så gott. De hade mest affär, var köpmän, eller gick omkring och sålde. Vi handlade av en som bodde i Trädgårdsgatan, en äldre fru, hon hette Klängel, hon sålde tyger och kappor, man fick gå upp i affären och ta ut, sen så stod hon för det, så fick man betala till henne. Så procenten fick hon behålla. Avbetalningen var 2-3 kr i veckan. Jag köpte mycket av henne. Vi köpte täcken, sen vi var gifta. Man fick ett kvitto. Hon var mycket duktig. Det var många judar som gjorde så. Så hade de sådant där lager med skrot. Det var det också i Hospitalsgatan. Han köpte upp järn, allt möjligt skrot och lump. Så körde han omkring med en

ACC. N:R M. 16476:19.

19, 14
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

kärra och samlade upp. Det var Blecker. Då hade de ett litet upplag, nu har de ett miljöbygge här nere. Då gick vi många gånger dit, - nåt gammalt tyg man hade som var dåligt fick man 10-15 öre före. Det är ett sånt affärsfolk, det blir judar, de är sådana. Men vi kom bra överns med alla judar. Ibland krigade förstås vi barn och då skrek vi: "Jude, jude, särken hänger ude!"

När det var en jude som var död, hade de trälåda, bara en vanlig trälåda med ett svart skynke de höjde över den. Så hämtade de häst och vagn, sedan körde de ner till Södertull. Genom stan körde de sakta, sen när de var komna utom här så stannade de och lyfte upp skynket och la stenar där, så sa de: "Möter du Jesus på vägen, så stena honom." Det sägen min påg Bertil (40år) atthhan hört, men det är säkert inte sant. Sen körde de fortare till Mosaiska Kyrkan i Malmö. Men det var kanske bara som andra glyttar sa till dem, för de sa det ju på judiska. Också säger de att de begravde dem så att de stod upp. Det var en fyrkantig trälåda och vanligt svart tyg. När en jude var död, så hängde de över alla blanka föremål, speglar och koppar, de hade ju så mycket koppar - kittlar och pannor - så skulle de sitta och läsa över dem, om det var en eller två dar minns jag inte. Under tiden stod lådan i porten och väntade.

Så skulle de liksom sy klädseln till dem, så satt de och grät på samma gång. De var en 8 stycken, och så brann det ljus runt om, precis som vi har bisättning, det skulle det ju vara.

Men när de då gick eller körde till Malmö, då gick alla judarna med, men sen gick de tillbaka vid Södertull. Vagnen var täckt, det var skynke för man inte

K. S. var fidi-
gare fullt va-
daga om
något
SME

ACC. N:R M. 16476: 20.

20.

14
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

såg. Men man såg ju när de bar ut dem. De hängde för fönstren men bara så länge de var hemma. Men judarna hade inte grane, bara svenskarna. De däremot klippte och strödde grane utanför huset och klädde alla krukorna med vitt krupapper med svart bälte, och drog gardinerna helt för, men bara så länge de var hemma. För i och med begravningen så drogs de bort i rummet där de låg. Så följde släkt också med till begravningen, också stod det ju folk utanom och tittade. De begravdes uppe på Norra Kyrkogården. De hade en riktig likvagn, men kistan var bara i något svart knorrigt trä, som liksom glittrade uppe på. När momor dog fick vi kista ute på Mårtenslund. Men andra hade också sådana svarta, men det var ju mest de fattigaste. Det var som om man tänker sig sandpapper, men svart, grovt, med ett litet kors på. De hade pärlkransar, med Jesus i mitten som hängde på korset också var det vita pärlor. De klädde aldrig kistorna med blommor som nu. Det var familjer och släkt som la tillhoppa, de la en krona eller så, -men de blommor de kastade ner i graven var levande. Det var nog dyrare. Så fick hon fattigjord, det var en bit som var gjord till det, det ligger nästan ändå uppe vid Olofs kapell, det var ju gratis jord. Morfar låg där också, men de låg inte tillhoppa.

Så var där badkällaren, den låg i nr 5. Mor hade månadspeng för det och för att hon eldade som betalades av de judiska församlingen. Det var varenda vecka. Det var en stor grå spis som man la in vedpinnar i, stora vedträn som man slog mitt av. Den värmden upp vattnet. Först skulle de bada i badkaret, sedan skulle de ner i en djup bassäng, en riktig fyrkant, som var en 3-4 m i fyrkant, och där skulle de då gå ner och skölja sig. Den var nog en 3-4 m djup också, men

ACC. N:R M. 16476:2/.

21

14

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

där var bara vatten en bit upp. Där var en träpump som vi pumpade i vattnet med för vi fick ju alltid hjälpa mor. Så var där en liten lucka det rann ut i för det skulle vara rent vatten till var och en. När de skulle skölja sig skulle de så djupt ner att man inte fick se huvudet. Och där var en röd murad kant runtom för man fick inte se. Så satt de där och plaskade. Men jag vet inte vad det var för en sed. Sen hjälpte mor den att klä på sig igen, och att knäppa liv och allt de hade på sig, där var ju många äldre judinnor som behövde hjälp. Sedan la de en peng på bordet när de gick, det skulle väl liksom vara lite dricks, så skulle vi glyttar följa dem hem, och de höll oss under armen. Där bodde en i Tvärgatan, henne brukade jag alltid följa hem, så fick jag 2 öre. Mor sa alltid: "Jick ni några pengar?", för man hade ju ont om det och det var mycket på den tiden, ja, så fick mor dem, så stoppade hon dem i fickan och hade det till sig själv. Vi badade själva i den också, men inte i bassängen. Det var nog med att det skulle göras rent efter var och en som varit där och badat, både judar och vi själva. Då skurade vi. Där var en trappa ner i bassängen den fick jag alltid skura en gång i veckan. Soda och såpa och skurborste var vad man använde. Det var mycket nog, det var någon styrelse som hade uppsikt över det, och inspekterade. Där fick mor lönen, och säga ifrån när hon behövde bränne, då betalade allting. Hon skulle bara öppna när de ville, jag tror det var onsdag, torsdag, fredag eller tisdag onsdag torsdag. De kom i etapper, de fick väl en timme på sig, så varade det hela dagen. Där var mycket att göra, mor hade att göra där nästan hela dagen. Hon skulle tvätta dem först i badkaret som inte kunde. De flesta judinnorna kom, kanske en del av de yngre, eller

ACC. N:R M. 16476: 22.

22.

14
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

bättre bemedlade åkte till Malmö, för att bada. Jag skulle tro det var någon ~~sk~~ slags rening. Vi var till och med nere och skurade golvet i bassängen, för det skulle ju rent vatten för varje jude. Badkaret stod på ben, det var emaljerat. Mor började passa ~~den~~ badkällaren efter det honn var gift. ~~Den~~ Då öppnade man två lämmar, det var som en källare, så var där en trappa ner, och en lång gång att gå i, sen kom man in i ett fyrkantigt rum. Där var väggfasta bänkar och bord och där brann ljus.

Judarna gick mycket i kyrkan. De hade en kyra där som Brita & John ligger nu i Lilla Södergatan.

Vi gick aldrig i kyrkan, men det var en del av de äldre som gick, man kunde se dem vid 11 på söndagarna, då hade de en svart schalet och så sin långa kjol och en liten psalmbok. Då hade de varit i kyrkan och skulle gå och dricka kyrkkaffe hos varandra. Men det var inte måna, inte härnere. Vi läste inte aftonbön, det hade vi inte tid till. Men vi fick inte resa oss förrän vi hade tackat för maten, men det var inte Gud utan mor. Vi gick i söndagsskolan ett tag, då fick vi en tidning som hette "Jesus vän". Den 6:e november måste vi gå i kyrkan i skolan, och vid upprop och avslutning, men inte annars.

Ja g. gick ändå ute på Nya skolan där ute på Väster, det fanns inte närmre. De första två åren gick jag här uppe där Yrkesskolan ligger mittför Frälsningsarmén. Där gick jag i första och andra så kallade vi det, sedan var det första folk och andra och tredje, fjärde folk, så jag slutade när jag var tolv. Då gick vi alltså Grynmalargatan upp, och sedan Bankagatan och över torget. Vi var liksom för oss själv ett par här nere från Nöden. Vi gick och hämtade

ACC. N:R M. 16476 : 23.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

varandra om morgnarna så hade vi sällskap till skolan. Där var två som hade affär, men de ~~likasom~~^{var} inte finare för det. Mor började ju halv sju och då fick vi likasom opp. Hon skulle opp och var rädd att vi skulle försova oss. Och då fick jag ju springa hemifrån halv sju. Men vi började inte förrän nio. Då gick jag omkring till de andra, där fick jag ju sitta och vänta på dem. Våra skolkamrater var väl inte precis så att de ~~viss~~ skällde oss och så men de visade likaväl lite förakt. Det var mer kontorll på den tiden när man skulle ha något. Det ordnades till exempel skollovskoloni av skolorna om sommaren. Där var jag varenda år, och man bror med, - i Barkåkra och Vejbyslätt o h Glimminge. Och eftersom min mor var ensam de första åren, ända tills jag var tio år, fick vi ju likasom vara med längre, två turor, för vi var ju ensamma hemma om dan. Vi kunde få vara ute rätt länge på det viset. Det var 5-veckorsperioder. De som hade söna mammor hemma var ju liaväl med, men bara en tur. Det var mest för luftombyte. Vi brukade vara 25-30 styck etn. Men det var olika, där var från Malmö också. Och många hade ju släktingar de reste till om sommaren. Så fick man fylla i lappar att man behövde det, inkomst och bostad, att man hade det lite trångt. Vi bodde ju i en ~~xxå~~ sån där kupa, vi bodde i ett rum och mormor i ett, på samma sval, Inget kök, men ett så kallat kontor, då fick man gå tvärs över svalen så var där en liten skrub, där hade vi primuskök som stod på en låda. Där kunde vi laga mat, men de flesta eldade inne i rummet ändå, där fanns ju spis. Så ute på svalen var det en vask man fick dela. Där bodde fyra familjer med ett rum var.

När vi gick i småskolan hade vi griffeltavlor. De var ungefär så stora som en

ACC. N:R M. 16476:24.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

tidning. Så gick vi över Mårtenstorget, för vi gick ju i den skolan däruppe, och där stod en gubbe och sålde harar. Då fick vi hartassar och de band vi fast vid tavlan och hade att stryka ut med. När de så blev utslitna fick vi nya. Så hade vi sydda tygväskor. Dem fick mor sy åt oss, en liten påse i vanligt bomullstyg med initialer på. Och vi hade pennskrin där det stod "Var alltid flitig" på, med en liten nyckel att låsa med. Så skrev vi med bläck och pennstift.

Det var barnbespisning i skolan, det var det rätt många som åt i. I min klass var vi bara tre, men det var olika. Det var på middagen, i skolan. Där fick vi pyttipanna och soppa och ärter - men vi fick aldrig frukt. Vi fick mjölk till maten och sen fick vi gå tillbaka och stå i en krok av skolgården och prata. Sen när de ringde i en klocka, skulle vi ställa upp oss i ett långt led och vänta på att vi skulle få lov att gå in.

Så fanns det här "Hemmet" som låg där yrkesskolan är nu. Där fick vi betala 10 öre/dag, det skulle betalas på en gång på lördagen, 60 öre. Så kunde vi gå direkt från skolan dit, och äta en bulle och en mugg mjölk eller så på ~~XXXX~~ eftermiddagen när vi kom. Också fick vi göra våra läxor. Vi fick inte gå hem förrän det var tid att mor skulle komma hem. Det var en Ida Västdal och en fröken Maja som stod för det. Där var leksaker också. Där var små vävar, där vi fick väva små mattor, det hade jag så många hemma som jag hade vävt, också spel och så. Hemma hade vi inte precis några leksaker. Jag har aldrig haft någon docka. Men vi hade skolådor med band till dockvagnar, där bäddade jag ner katter i stället. Och min halvsyster hade lappadockor med sydda ögon och mun. Man klippte lppar och stoppade i huvet. Lasadockor kallades de. ~~XXXX~~

ACC. N:R M. 16476:25.

25.
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När vi lekte hemma var det mest att vi lekte "byta träd" på Esplanaden. Det var vår lekplats. Där var ju bar a trädgårdar längs med då. Och "tutta över gatan" hette en, då sprang vi över gatan. Där var ju mycket barn och vi kom överens. Men ibland så krigade vi ju, gatorna med varandra. Så skulle vi springa om kvarteret, den ene på ena hållet, och en på andra, så skulle vi se vem som kom först.

När bommarna var nere och folk hade brått fanna där en järnbro på Bantorget, så folk kunde gå över. Dit sprang vi alltid efter skolan. Så fort loken kom var vi där ohh stack huvet över räcket. Så tävlade vi vem som blev svartast. Vi gjorde skridskor av spetsade pinnar som vi band fast på fötterna. Sen när jag blev äldre fick jag ett par järnskridskor med krok fram som sattes fast med läderremmar.

Cirkus var där men där var vi aldrig. Det låg längre uppåt nånstans. När mor var yngre låg den i Folkets hus på gården och där spelade de teater. De blev uttagna i skolan. Tivoli var jag heller aldrig på. Bio gick vi på, på matiné, men inte förrän jag var 12 år (1915), det var som nu, och kostade 25 öre. På auktionskammaren var där cirkus och vaxkabinett på nuvarande Stadsbuds-föreningen i Kattesund. Det var olika bilder, där var en serie där de först satt vid bordet -det var faren och moren och tre barn, och de hade det så gott. Så vid nästa började han komma ut och supa, faren, och så ästa slog han ihjäl dem allihopa. De var riktigt stora med kläder på. Det kostade 25 öre att gå dit. och det var det enda vi fick springa ibland och titta på. Då var jag en 10 år. Sista eller tredje onsdagen i månaden var det marknad på Clemenstorget. Då gick vi ju dit.

ACC. N:R M. 16476:26.

26.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

I skolorna hade man ju julfest och då spelade vi ju också liksom lite teater, k
klädde ut oss och så. Lucia kommer jag inte ihåg vi hade alls. Men studenter och
så de gick nog. Men jag såg aldrig någon. Mors dag kom inte förrän jag gick i
skolan , jag gav mor en vad jag vunnit första året det var Mors dag, men jag
var nog en 15 år då. Det var i Folkets Park jag vann den.

Där var barnfest på måndagarna, det började klockan 3 på eftermiddagen. Där
gick då de som var hemmafruar dit och körde sina barn i vagnar och packade med
sig vad mat de skulle ha, potatis som de svepte in i papper så de skulle vara
varma och sill och pannkakor bakade de alltid och lingonsylt, också duk med sig
Så la de sig i gröngräset och åt när mannen kom från jobbet. Det pratar min
sons svärmor om att hon gick alltid, hon bodde i Sankt Mångsgatan, där bodde
ganska många fattiga där också. Då slutade männen vid 5-6, så gick de hem och
tvättade sig och kom. Så kunde man köpa kaffe - där var lusthus kallade man dem
med bord och bänkar och de som inte fick plats på gräset eller där var vått, fick
sitta där vid borden. Så klockan fyra var där tävlingar, men då var ju aldrig mor
där, men det var alltid någon familj men fick gå med, och leka med barnen. Så s
skulle man anmäla sig för farbror Lundbom, det var en liten gubbe som var känd
av hela Lund. Alla ville ju tävla, så tog han ut dem och prickade för vilka
som skulle vara med för man fick bara vara med en gång varje sommar eller två k
kanske ibland. Vi var nog en 10-12 stycken var gång. Så fick vi särskilda kläder,
halva blå och halva röd, eller gul och röd, de liknade såna här pajaskostymer.
Där var hornmusik, det var Sagostunder som spelade, -jag var med i Sagostunderna
men bara en termin, när jag var 12 år, - de liksom fick gå och lära sig spela.

ACC. N:R M. 16476:27FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

De hade vita mössor med ett märke i., och de spelade i tåten när det var barnfest. Men de fick inte gå med längre än till skolåldern. Sedan kom vi som blivit uttagna i ett led. En gång vann jag första priset, det var en kniv och gaffel av aluminium. Jagrullade tunnband, och det var ju rent åttkantigt, och då fick jag den där vasen som mor fick, av sånt som liknar kristall - Också fick jag en påse karameller, det var likadant till alla, små, goda karameller. Det fick alla men priserna var olika, Man kunde få ett litet kakfat - Så var det ett band runtom hela gräsplanen, som var slätt i små pålar ända nere vid kanten, för folket skulle hålla sig utom där, bara de små fick sitta innanför för att de skulle se. Sen på kvällen blev där ju dans och sånt, och på eftermiddagen dansade vi ringdanser och lekte på dansbanan. Där var en orkester, men det var stora som satt i den, på en veranda liksom. Sen fanns det ett runt hus längre bort, Paviljongen, där satt de och spelade finare igen, riktig konsert hette det. Där stod fullt av bord och stolar runt om, och bord med bara ett ben. ~~också~~. Där var servering, det var mycket på söndagseftermiddagen, då började de också klockan tre. Då satt folk där och köpte pilsner, och kaffe, höga muggar öl och lemonad. Inne i paviljongen satt mest folk och drack öl och pratade, där var små fyrekantiga träbord överallt. Lite senare började de sälja sillsexor därute, det var inne i paviljongen, på söndagmornarna, och kvällarna. Då fick man en bricka med en massa gott pålägg och sylta och rödbetor, små köttbullar och potatis och sill, knäckebröd och räkor i enkål. ost. Om söndagmornarna hade de utfärder från fabrikena, det hette Morgontur, och jag var alltid med när jag börjat på Binggarnet, ~~därhette~~ då var jag 16. Då skulle vi träffas ute i Parken, det var genom fackföreningen det ordnades. Så var det dans och det varade till kl. 11.

ACC. N:R M. 16476:28.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

Det började klockan 8. Var och en fick ta sig ut själv, så hade man fått ett märke av fackföreningen så man kom in för det stod vakter vid ingången..Det var fackföreningen som bjöd. Där fick man vara med meddetsamma, det fick man inte ro förrän man gick in där. Mor var också med, kvällstuber hette det på hennes tid. Men dem gick hon aldrig på. Det var mer de som var bå da, för där var dans. Och inte sen hon blev gift heller. Men fackföreningen hade julfester också och där gick de ju alltid. Där var hela familjen. Det var på Folkets hus. Så var där en hög julgran och tomtar som delade ut klappar, så fick man en liten sak. Jag fick nämligen en liten näsduk med bilder en gång. Också en gottepås och kaffe och kakor. Det var roligt. Det var vid trettonhelgen. Det var mer lite samkväm.

Det blev mer och mer allteftersom åren gick. Där satt en och spelade harmonika om de kunde få fatt i en som de kände billigt. De skulle gå till kyrkan också genom fackföreningen eller till missionshuset, eller vad det var för något. Där var mor aldrig med. Och förste maj skulle de ju ut och tåga. Där var mor alltid med. Och vi också. Och hon gick på deras möten, det var en vardagskväll. Borgs och Salanders och Bindgarnsfabriken var ihop och hade sina fackföreningsmöten. 1:a maj fick vi arbeta till klockan 1, sedan var tåget klockan 2. Då gick de mangrant med och sjöng "Upp till kamp". Det var både arbetare och borgare som kantade tотноarerna. Det var alltid några arbetare som pratade emot, men de var ju med i arbetarpartiet. Någon annan politisk propaganda var det inte just. Efter tåget stod de och höll tal ute i Folkets Park. Det var mest män som gick med ända ut. Ibland kunde vi gå med in i Parken och köpa kaffe, men när de började tala stod vi inte och hörde på. Eller vi vek av vid Idrottsplatsen.

ACC. N:R M. 16476:29.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Folkets Park var ju det enda ställe dit man kunde gå och och dansa. Där var uppträdde på scenen. Sista uppträdde t var klockan nio. De stod och sjöng, och spelade. De som gick i skolan och som var sådär lite begåvade kunde få uppträda därute, det var teater. Och sådär lite skämt. Mor sa alltid att vi fick vara där till sista uppträdet. Det var fyrverkeri på söndagarna och på måndagarna. På inträdesbiljetten kunde man vinna något. Klockor och ankor och höns. Där var en pump man drack, där stod muggar runt om, dem tog man och drack, sedan ställde man tillbaka muggen, det var inte mer med det.

Vi var ute och gick i Stadsparken och tittade i ankdammen, där var mor ofta med. Så gick de ett par stycken i Stadsparken, men aldrig i stan. Men sen man blev större kunde man ta sig en tur uppåt stan. Också var där ju Botaniska trädgården. Så gick man upp på kyrkogården. Så när hon fick sin söndagsschal skulle den ju ut och visas. När det var midsommar kunde de gå utåt fälten, där växte ju blåklint och vallmö - De skulle ut och se på säd och råg och potatis hur det var. I Stadsparken var vackra blommor och planteringar, men ingen lekplats och musikpaviljongen kom 1907, den brukade vi gå och höra på.

Det var änkefru Petter Olsson som hade trädgården i 7:an. Hennes man hette Petter Olsson, så fick hon heta mor Olsson. Vi sa 'mor' framför namnet när vi tilltalade dem, mor Berggren, mor Jöns Larsson. Sinsemellan sa de du till varandra ~~XXXX~~ andra. När de talade om sin man sa de hans förnamn. Till vår mor sa vi aldrig du det fick vi inte, det gjorde nästan inga. Om vi av misstag råkade säga det, skämdes vi.

De skrämde oss med sotaren, honom var vi rädda för. Och för polisen, här gick

ACC. N:R M. 16476:30.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

mycket poliser. Dem var vi rädda för. De hade de där kaskarna, och så fört vi såg en sån, sprang vi. Vi gjorde ingenting men vi visste ju att vi stulit äpplen. "Ni ska inte springa och skrika så" sa de när vi lekte här på Esplanaden. De gick inte i våra gator men Trädgårdsgatan, så Esplanaden och fortsatte upp Södergatan, så stod de i hörnet. Det var inte mycket bråk här alls. Inga bråkmakare och ingetlöst folk, men där bodde en tättarfamilj i 5:an oppe på gaveln när vi bodde där nere. Där var en massa folk hos dem, där var bråk alltid. Tattarna de spela kort, och så kom de ihop sig. Stan var ju inte så stor, så poliserna fick ju tvunget gå runt det lilla de hade.

De kunde få hjälp tillsjukvård, ohh när de var mindre bemedlade kostade det ingenting. Mor fick utslag i hela huvudet av sitt arbete, så hon fick gå länge på lasarettet. Blev man förkyld fick man gå med det tills det var över. Och för huvudvärk fick man ligga ett par timmar. Men mor hade alltid huvudvärkspulver hemma. Det var ett pulver, då hette det acetylsalicylpulver, det skulle lösas upp i vatten. Det var i små paketer. Och mycket Hoffmanns Nervdroppar, hjärtstyrkande, det hällde de på socker och åt. Det fick man köpa på apoteket.

Till Mattsons trädgård gick vi alltid och frågade om vi fick plocka bär, så fick vi 2 öre litern och det gjorde även äldre. Då var där en fru som hade fått utslag. Då sa moster: "Ja, det blir i naturen, det kommer från jorden." Då skulle de bara ha en spann med varmt vatten och sitta på den och imma sig. Och det hjälpte.

Där bodde en klok gumma på Hospitalsgatan, hon var sådan så hon gick omkring. När de hade kikhosta, då skulle de ha droppar ~~xxx~~ renad tjära i vatten, upp till

ACC. N:R M. 16476:31.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

tio , tolv, sedan skulle man gå nerför igen, så skulle kikhostan vara över.

Men var man ordentligt sjuk fick man ju ta till läkare. Min bror fick scharlakansfeber, då låg han på ett litet epidemisjukhus i Östra V llgatan, vid Botaniska. Men jag fick det aldrig. Febertermometer hade vi aldrig. Hade vi utslag satte vi på zinksalva.

När mor gick på Bindgarnet tog de visst 60 öre/vecka, där skulle bli till fri läkare.

Mormor smorde mig på handlederna och bröstet för engelska sjukan, det bodde här annars rätt många nere som smorde för. De hade själva laborerat med någon smörja. Det skulle vara linnelappar, så smorde man handlederna och bröstet och knäskålar-na eller anklarna och sedan skulle det sitta vissa dar, sedan skulle man ta bort det genom att tvätta sig med något. Man gjorde det på små barn som var klena.

Moster var mycket förståndig. Hon hjälpte folk att deklarerera, och hon kunde lite i det politiska. Hon gick också på Bindgarnet men hon hade haft det bättre från början och det märktes. Hon var född 1872, mor 1878. Hon hade bott i Stockholm, men blev änka vid 27 års ålder och flyttade till Mariagatan 4. Hon hjälpte till med mycket, lagade våra kläder, och vi var ofta där. Där hon bodde fick ingen bo sen, där blev någon sorts lager. Rummet var stort och grant, men så hängde det ihop med någon sorts brädkyffe, där ingången var.

Min morfar gick på Tegelbruket, uppe på norr, de har berättat att de gick med mat till honom. Där var många av deras syskon som dog i skolåldern. Då grasserade difteri. Sedan kom spanska sjukan 1918, en hel familj dog uppe i Hospitalsgatan

ACC. N:R M. 16476:32.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

-far och mor och fyra barn. Det var smuva och feber och ont i halsen. Judarna vid sidan om oss hade en jungfru som dog. Det var en täckt vagn som kom och hämtade henne - det var ju smittosamt. En av mina skolkamrater dog också.

Nervfeber ~~gick~~ ~~grasserade~~ när min mor var liten.

Till BB gick man in där vid Paradisgatan, jag var och hälsade på mor när hon fick sin första med min styvfar, det var 1914. Sen låg de 14 dar. De döptes däruppe. Våra blev också döpta där. Det var sköterskor som höll dem, det var ingen som hade tid att gå upp och hålla dem. Faddergåvor fanns inte. Jag hade en gudmor som hette Hilma, det var en arbetskamrat till mor, hon kom varenda gång jag fyllde år med en liten sak, ett par strumpor, tyg till ett förklä eller så.

Mor började arbeta igen när mina halvsyskon var 6 veckor gamla, sedan passade jag dem. Då bodde här ju mycket äldre fruar som passade barn, de tog 60öre/vecka. De fick ta barnen till dem om mornarna, och hämta dem på kvällen, så fick de mjölk och nappaflaskor om de behövde det. De uppfödde barnen på krossad rågskorpa, så socker och lite smör, oc kokt vatten. När mor var 14 dar mosade mor mor potatis och gav henne. Barnen togs ut på promenad i något som liknade en mangelkorg med fyra hjul på, de körde ut den på gården och där fick de sitta. Så var där glyttar som körde dem runt om och lekte med dem. Men inte ute på gatorna, det skulle vara nån som inte arbetade, som tog dem ned till torget. Så hade vi vaggor, jag hade ~~xx~~ en i var ända på vaggan, där var bara två år emellan. Men det fanns sängar med, järnsängar, som man satte papp vid sidorna för där var ju galler. Pappskivorna klädde ^{man} ~~xx~~ med blommigt tyg. Men min bror

ACC. N:R M. 16476:33.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

och jag fick ju ligga i samma soffa.

Om kvällarna satt de på trappor alltid, så satt vi och lyddes på om händelserna som hade hänt. För de hade ju inte så mycket tidningar så kunde de berätta för varandra, då var vi med. Och de stickade strumpor och vantar. En som de kallade för farmor hon gjorde alltid såna här spetsar de hade på sofforna.

Där var Döden vi köpte sand av. Det var i Prennegatan. Vi hade såna där dass ute, där strödde vi sand, inomhus har jag inte vatt med om det men jag vet att förr hade de och klippte grane, enekvistar. Så hade han ett träskjul med snedtak där körde han till Lomma med häst och vagn och hämtade sand. Vi köpte en kappa, det var fem liter, det kostade en 12 öre. Så kallade de honom för Döden, han var ju så mager, med knotorna ut i ansiktet. Och hans ene pojke hängde sig i porten - han hade det där konstiga över sig - men döttrarna de blev gifta och allting, - men sommar och vinter gick han i en stor överrock. Moren hon låg i många år och var sjuk - Så hörde vi att Dödens fru var död - Det är det huset där ligger vid Gotemplargården på Prennegatan, nära Tvärgatan, det kallad Dödens gård ännu av gamla. Godtemplargården är den första på vänster sida. Det hette Godtemplarsalen när mor var ung och gick dit och dansade och de spelade lite teater. De roade sig sådär för det vet jag att mor talade om att det var det enda man kunde gå och dansa på. Men där bodde vem som. Sen i Gotemplargården bodde Fritz Pärla, men det är ännu sen mor var yngre. Han var ju inte riktig. Han stod alltid på gatan och räckte fram handen: "Fritz får en pärla", sa han.

Så var där Vinthunden. Han hade så långa smala ben. De var längre än han själv.

ACC. N:R M. 16476:34.

34

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Också var där Spottegubben, han gick jämt och spottade, och spottade efter oss. Så var där Lumpelars, han hade också en gammal trasig överrock alltid. Han bodde i ett litet hål vid sidan om oss i Mariagatan, men han var ensam - han var alltid så slarvig.

De hade inget yrke, de gick och fick hjälp - eller de samlade papper - så tiggde de sig fram - ibland var han inte ute på hela dan. Så fick de hämta mat ute på Mårtenslund.

Vi kallades ju för Nödaungar, av dem ifrån Råby till exempel, det var en finare stadsdel, vi kallade dem för Råbyungar.

Bredvid Valskvarnen låg Lunds minsta hus, där var två fönster och en dörr, man kunde nästan om det. Där var ett hus i Hospitalsgatan, det andra från "splanden", det kallade de Båten, men jag vet inte varför. Så var det ett som var så gult, så gult, det kallade vi för Gullhuset och spottade på. Det låg i Korsgatan mitt för Mariagatan. Församlingshemmet kallades Ugglehemmet, där satt en uggleuppepå. Där gick vi i söndagsskolan.

I Barnkrubban hade man barnen, där hade vi våra. De fick havresoppa om morgonen. De skulle vara där klockan 7. Det kostade 1:60/veckan. Min kusin var där. Han är född i Godtemplargården. Därinne var en väldigt stor sal med leksaker. De hade varsin handduk, det var mycket noga. Ovanpå var där en sal för de mindre, man skulle ju helst gå när de kom dit. Så fick de vara där tills de började skolan. På gården var det grusbunke och gungor. Men porten stängdes så de fick inte gå ut. De flesta gick på bingarnet eller Borgs eller Salanders. Det kom nog till när jag gick i skolan, i början på 1900-talet.

Jag vet ingen här nerifrån som fortsatte skolan, det var det inte råd till."